

Motion till riksdagen 2009/10:Kr304

av **Lars Ohly m.fl. (v)**

Digitala bibliotek

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att komma med förslag på ett ersättningssystem.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med syfte att inrätta digitala bibliotek.

Motivering

Vänsterpartiet vill se ett fördjupat utbud av fritt tillgänglig film och musik på nätet, och bättre ekonomiska villkor för filmare och musiker att arbeta på heltid. Därför föreslår vi att regeringen utreder möjligheten att bygga upp digitala bibliotek för film och musik och hur ett ersättningssystem bör utformas, där vem som helst kan ta del av innehållet över nätet. Ett ersättningssystem motsvarande det som används i de vanliga biblioteken idag skulle kunna fördela medel till dem som väljer att låta sina verk tillgängliggöras, baserat på nedladdningsstatistiken.

Vänsterpartiet är för fri fildelning, och för att fler ska kunna arbeta med film och musik på heltid. Till skillnad från Ipredlagstiftningen skulle digitala bibliotek kunna göra faktisk skillnad för mycket film och musik som görs i Sverige. Digitala bibliotek är dock ett förslag som kan genomföras oberoende av vad som beslutas om upphovsrätten och rättsprocesserna mot fildelare. Vi hoppas att det kan samla stöd även bland dem som inte håller med oss om behovet av att reformera upphovsrätten.

Fel! Okänt namn på

Ersättningssystem

En stor del av kulturen i Sverige finansieras gemensamt. Kulturrådet uppskattar hushållens kulturutgifter år 2007 till 34 miljarder kronor, exklusive teknisk utrustning. Av de pengarna går 12 miljarder till tv-avgifter, inklusive kabel- och satellit-tv. De offentliga kulturutgifterna uppgick samma år till 22 miljarder kronor, motsvarande 1–2 procent av de totala offentliga utgifterna.

Bokmarknaden omsätter idag omkring 7 miljarder kronor, varav drygt 4 miljarder är köp från hushåll. Staten betalar ut omkring 120 miljoner kronor per år i biblioteksersättning. Staten genomförde dock relativt nyligen en stor reform för bokmarknaden: sänkningen av bokmomsen kostar omkring 1 miljard kronor om året i uteblivna intäkter. De fysiska biblioteken bidrar också till att stärka bokförsäljningen genom inköp av de exemplar de lånar ut, vilket finansieras via kommunerna.

Poängen med ersättningssystemet är inte att ”ersätta branschens förluster av fildelningen”. Det finns ingen enkel koppling mellan den ökande kopieringen och förändringarna i kulturekonomin. Vi kan bara spekulera i hur kulturekonomin skulle ha sett ut utan fildelningsnätverken, och det är inte särskilt intressant. Fildelningen är här för att stanna.

Ersättningssystemet är ett sätt att ta politiskt ansvar för kulturekonomin i stort. Dess omfattning behöver kontinuerligt utvärderas i jämförelse med utvecklingen i film- och musikbranschen – av staten såväl som av alla andra involverade.

Det är svårt att uppskatta hur mycket ett digitalt nätbibliotek skulle användas. Ersättningssystemen till författare infördes långt efter att Sveriges bibliotek hade blivit stabila institutioner. Därför skulle ersättningen till en början behöva styras av politiska inriktningsbeslut om totalsumman på stödet, så att ersättningen per nedladdning de första åren anpassas till den budgeten. När systemet stabiliseras bör en förhandlingsordning motsvarande Författarförbundets inrättas, för att upphovsrättsinnehavarna ska kunna sätta press på regeringen att räkna upp anslagen ordentligt.

Under de första åren skulle förstas uppbyggandet av biblioteken som tjänst och som institution kräva en del resurser. Dagens fildelningsnätverk visar dock att själva distributionen inte behöver vara särskilt kostsam. Däremot skulle det digitala biblioteket göras till en högkvalitativ tjänst, där t.ex. bibliotekarier kan tipsa folk om film och musik de skulle kunna tänkas gilla, och där det skapas sociala mötesplatser.

Att de digitala biblioteken måste börja med att bygga upp sina kataloger talar för att det är bättre att tills vidare inrikta dem på film och musik från Sverige. Det skulle också göra att standardavtalet fungerar efter samma princip som dagens biblioteksersättning, som bara går till svenska författare.

Det behöver finnas golv och tak i ersättningarna, precis som i dagens system. Golvet behövs för att undvika administrationskostnader, och kan utformas så att tidigare inte betalade ersättningar ligger kvar tills det år då upphovsmannens samlade ersättningar kommer över minimigränsen. Taket behövs för att undvika att för mycket pengar går till upphovsmän som redan är

ekonomiskt oberoende. Poängen med biblioteksersättning är inte att simulera en marknad, utan att få stark effekt på möjligheten att arbeta med kultur.

Vänsterpartiet anser att ett förslag till ersättningssystem bör tas fram. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

Digitala bibliotek

Vänsterpartiet har tidigare presenterat ett utförligt, konkret förslag till hur digitala bibliotek skulle kunna utformas. Några av de resonemangen skulle vi vilja lyfta fram helt kort också här:

- ? Fördelningen av medel påverkas förstås av vilket urval biblioteken gör. Redan från början bör ambitionen vara att ha största möjliga bredd, och fungera som en distributionsväg även för artister och filmare som ännu inte är etablerade eller betraktar sin verksamhet som en fritidssysselsättning.
- ? Kan de digitala biblioteken få en stark koppling till public service skulle det också öppna en hel del möjligheter. Redan idag strävar public service-företagen efter större möjligheter att tillgängliggöra det material de producerar. Det finns en oerhörd potential i att öppna public service-arkiven. Det är inte heller svårt att argumentera för att de verk som be- kostats med radio och tv-avgifter borde finnas tillgängliga för alla.
- ? För att undvika användarfusk föreslår vi att de digitala biblioteken lik- som de vanliga bygger på att användarna uppger personnummer. Det be- höver dock inte omöjliggöra anonyma användare helt: det räcker med att de flesta användare uppger personnummer för att systemet ska kunna ge legitima underlag att basera fördelningen på. Det borde gå att uppnå ge- nom att ge de användarna några mindre praktiska fördelar.
- ? Vi menar att det är avgörande att digitala bibliotek inte kräver att använ- darna har DRM-program installerade på sina datorer. Försöken att kryp- tera och kopieringsskydda filer är en av de viktigaste orsakerna till att de flesta film- och musiktjänster som finns på nätet misslyckats. Det finns också starka principiella skäl att lyfta fram mot att det offentliga publice- rar material utan öppna standarder.
- ? Istället ser vi gärna att standardavtalet kopplas till ett krav på att verket släpps under någon av Creative Commons-licenserna. Det skulle inne- bära att det alltid ska vara tillåtet att sprida verken även utanför biblio- teken, så länge det inte sker kommersiellt.
- ? Utöver film och musik skulle digitala bibliotek förstås kunna sprida t.ex. ljudböcker, elektroniska böcker och åtminstone äldre datospelstitlar. Biblioteken skulle också kunna öppna för en rad utvecklingsmöjligheter: nya idéer kring t.ex. biblioteket som mötesplats, bibliotekariens roll och användarinflytande.

Digitala bibliotek skulle inte ersätta fildelningen, lika lite som folkbiblioteken gjorde att människor slutade låna böcker av varandra. Däremot skulle de

Fel! Okänt namn på

kunna vara ett steg på vägen mot ett mer positivt sätt att hantera frågan om teknikutvecklingen och kulturens villkor – långt från dagens låsning kring att försöka stoppa fildelningen.

Vänsterpartiet ser ett behov av att tillsätta en utredning gällande inrättande av digitala bibliotek. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

Stockholm den 1 oktober 2009

Lars Ohly (v)

Marianne Berg (v)

Hans Linde (v)

Lena Olsson (v)

Kent Persson (v)

Jacob Johnson (v)

Elina Linna (v)

Alice Åström (v)